

Verbinden of loslaten?

Verbonden schrift versus blokschrift

Steeds meer scholen overwegen de overstap van verbonden schrift naar blokschrift. Wat zijn de voor- en nadelen van het aanleren van het verbonden schrift of het blokschrift voor de motorische en cognitieve ontwikkeling van het kind in het reguliere basisonderwijs?

TEKST MARJON VAN SAMBEEK EN NICOLE SCHROIJEN

Binnen het reguliere basisonderwijs wordt steeds minder tijd besteed aan schrijflessen. Een toenemende digitalisering heeft tot gevolg dat er minder geschreven wordt. Het verbonden handschrift wordt niet meer benoemd in de officiële kerndoelen voor het basisonderwijs. Bij steeds meer leerlingen zijn onvoldoende schrijfvoorwaarden aanwezig wanneer ze starten met schrijfonderwijs in groep 3. Dit zijn ontwikkelingen die ervoor zorgen dat steeds meer scholen de overstap overwegen van het verbonden schrift naar het blokschrift.

WAT ZEGT DE LITERAATUUR?

Ter onderbouwing van de keuze voor het soort schrift is in de literatuur gezocht naar de voor- en nadelen van zowel verbonden schrift als blokschrift. Deze staan weergegeven in tabel 1. In de literatuur komen vooral motorische voordelen naar voren met betrekking tot het blokschrift. Het aanleren kost minder tijd en vraagt minder motorische coördinatie.

Wanneer er motorische en/of cognitieve problemen bestaan, lijkt het blokschrift daarom een goed alternatief (Schwellnus, Cameron, & Carnahan, 2012).

Bij het verbonden schrift worden met name cognitieve voordelen aangegeven, het brein maakt meer verbindingen en werkt efficiënter. Het is nog niet duidelijk wat het effect voor de cognitieve ontwikkeling op langere termijn is wanneer er geen verbonden schrift meer wordt aangeleerd. Wat betreft het schrijftempo en de kwaliteit van het handschrift waren in de literatuur geen eenduidige resultaten te vinden.

ERVARINGEN UIT DE PRAKTIJK

Om ervaringen uit de praktijk te verzamelen, hebben we enkele scholen benaderd die schoolbreed zijn overgestapt naar het blokschrift als schrijfmethode. We vroegen hun een vragenlijst in te vullen over de voor- en nadelen van het blokschrift. Van de 22 benaderde scholen kwamen er vijf vragenlijsten terug. Tabel 2 geeft een overzicht van het aantal jaren ►►

VERBONDEN SCHRIFT	BLOKSCHRIFT
<p>VOORDELEN</p> <ul style="list-style-type: none"> - Minder uitschieters door continue bewegingspatronen, indien geautomatiseerd (Hatfield, 2012; KNGF, 2017) - Gemakkelijker op de grondlijn te blijven door voortgaande beweging (Van Osch, 2009) - Stimuleert de fijn-motorische ontwikkeling (Van Osch, 2009) - Minder last van omkeringen (Schwellnus, Cameron, & Carnahan, 2012) - Duidelijker te lezen voor kinderen met dyslexie (American Handwriting Analysis Foundation, 2016; Klemm, 2013) - Verbetert de ooghandcoördinatie, wat bijdraagt aan het ontwikkelen van een hoger denkniveau (Hatfield, 2013; American Handwriting Analysis Foundation, 2016; Klemm, 2013) - Relatie tussen motorische schrijfbeweging en visuele vorm van de letter zorgt voor een krachtigere verankering in het geheugen (NRO, 2017) - Vergroot functionele specialisatie van het brein, optimale efficiëntie, hersenen creëren nieuwe circuits (KNGF, 2017; Klemm, 2013) - Hogere spelling- en stelvaardigheden (NRO, 2017) - Een studie naar het effect van verschillende schrijfstijlen (blokschrift/verbonden schrift) laat enkel bij leerlingen met het verbonden schrift een hogere opslag van woorden en verbeterde zinsbouw zien (Morin, Lavoie, & Montesinos, 2012) - Verbetert de samenwerking tussen de linker- en rechterhersenhelft (Hatfield, 2013) 	<p>VOORDELEN</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stabiel schrift: simpele, discrete bewegingen (Schwellnus, Cameron, & Carnahan, 2012) - Letters zijn opgebouwd uit drie grondvormen (lange stokken, korte stokken, ronde grondvorm) en worden gevormd met meerdere lijnen (Morin, Lavoie, & Montesinos, 2012) - Minder tijd nodig om aan te leren (KNGF, 2017) - Vraagt minder motorische coördinatie in de aanleerfase (Schwellnus, Cameron, & Carnahan, 2012) <p>NADELEN</p> <ul style="list-style-type: none"> - Letters lijken op elkaar (d-b) (Schwellnus, Cameron, & Carnahan, 2012) - Meerdere start- en stopmomenten waardoor meer penopvattingen mogelijk zijn (Schwellnus, Cameron, & Carnahan, 2012) - Meer kans op het omkeren van de letters (Schwellnus, Cameron, & Carnahan, 2012) - Vereist nauwkeurig plaatsen en oriënteren van de lijnen (Schwellnus, Cameron, & Carnahan, 2012) - Kans op wisselende schrijfhoek en helling (Van Osch, 2009) - Creëert minder fijn-motorische ontwikkeling (Van Osch, 2009) - Lastiger om op de lijn te blijven schrijven, juist plaatsen op en tussen de lijnen (Van Osch, 2009) - Gevaar voor wisselende spatiering (ruimte tussen de letters en woorden) en daarmee een onduidelijk schrijfsresultaat (Van Osch, 2009)
<p>NADELEN</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vraagt om meer motorische coördinatie (Schwellnus, Cameron, & Carnahan, 2012) - Meer tijd nodig om het aan te leren en te automatiseren (KNGF, 2013) - Golfpatroon bij de letters r en z zijn moeilijk te maken (Schwellnus, Cameron, & Carnahan, 2012; NRO, 2017) - Richtingsveranderingen tijdens het schrijven en schrijfbeweging tegen de klok in (keerhalen) zijn lastig (Schwellnus, Cameron, & Carnahan, 2012; KNGF, 2017; Van Osch, 2009) - Verbindingslijnen tussen de letters zijn motorisch veeleisender dan lijnen binnen de letter (NRO, 2017) 	

Tabel 1 – Voor- en nadelen van het verbonden schrift en het blokschrift